

ANKARA'DA YAŞAYAN SOSYAL BİREYLERİN OKUMA ALİŞKANLIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

An Investigation of Reading Habits of Social Individuals Living in Ankara

Semanur Öztemiz*
Elsa Bitri**
Bülent Yılmaz***

152

Öz

Bireyin, okuma eylemini tekrarlayan bir davranış biçimine dönüştürmesi sonucu oluşan okuma alışkanlığı, bilgi ve birey arasında anlamlı ilişkiler doğmasına neden olan etkinliklerden biridir. Bununla birlikte, sahip olduğu kişilikten ait olduğu gruba ya da parçası bulunduğu topluma kadar pek çok öge, bireyin okuma alışkanlığı üzerinde belirleyici rol üstlenmektedir. Yapılan bu çalışmada, toplumun “sosyal birey” olarak nitelendirdiği grubun okuma alışkanlıkları ile sosyal kişilikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amaçlanmıştır. Betimleme yöntemine uygun olarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri, anket aracılığıyla toplanmıştır. Anket, sinema, tiyatro, opera ve konser gibi sosyal etkinliklere katılan sosyal bireyler arasından gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılan 100 kişiye uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, sosyal bireylerin güçlü okuma alışkanlığına sahip olduklarını, her gün düzenli olarak, en az 1-2 saat okuduklarını, genel standartlara göre çok okuyan statüde bulunsalar da “yeterince okumadıklarını” düşündüklerini göstermiştir. Sosyal kişilik ile okuma eylemi arasında bulunan güçlü ve olumlu ilişki, “bireyin düşünsel düzeyi ve çabası arttıkça, toplumsal duyarlılığı ve ussal alçak gönüllüğü artar” çıkarsamasının yapılabileceğini göstermiştir.

* **Arş.Gör., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi Belge Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye. / scaliskan@hacettepe.edu.tr**

Research Assistant, Hacettepe University, Faculty of Letters, Department of Information Management, Ankara, Turkey.

** **Öğr. Gör., Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Bilgi Belge Yönetimi Bölümü, Kastamonu, Türkiye. / ebitri@kastamonu.edu.tr**

Inst., Kastamonu University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Information and Records Management, Kastamonu, Turkey,

*** **Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi Belge Yönetimi Bölümü (Başkan), Kastamonu, Türkiye. / byilmaz@hacettepe.edu.tr**

Prof. Dr., Hacettepe University, Faculty of Letters, Department of Information Management (Head of Department), Ankara, Turkey.

Geliş Tarihi / Received: 09.05.2015 - Kabul Tarihi / Accepted: 20.06.2015

Anahtar Sözcükler: Sosyal birey, okuma alışkanlığı, sosyal kişilik.

Abstract

The reading habit, as the result of the individual behavior of converting the action of reading into a repetitive one, is one of the activities that leads to the creation of meaningful relationships between information and the individual. Besides, there are many factors, from personality owned to the group or community belonged to, that undertake significative roles on the individual's reading habits. In this study, it is aimed at revealing the relationships between the reading habits and the social personalities of the group which the society describes as "social individuals". A descriptive method has been applied to the data collected through a survey. The survey was applied based on voluntariness of 100 people participating in social events such as cinema, theater, opera and concerts in Ankara. Results show that social individuals have strong reading habits, they read every day regularly, at least 1-2 hours per day. Although according to general standarts these individuals are found to be at the well-read status, they claim to "not read enough". This strong and positive relationship between social personality and the act of reading enables us to infer that "as the individuals' intellectual level and efforts increase individuals social awareness and rational modesty also increases".

Keywords: Social individual, reading habit, social personality

Giriş

İnsan davranışlarına yön veren sosyal, asosyal, aktif, pasif vb. ayırt edici özelliklerin bir üst terimi olan kişilik; bireyin algı ve davranışları, istekleri ve değerlerinin oluşturduğu bir bütündür. Kişiye özgü bir süreci ifade eden kişilik, kavram olarak "bireyin yaşam tarzı/ yaşama biçimi" şeklinde tanımlanmaktadır (Dublin, 1994; aktaran Zel, 2001:21). Kişiliğin bireye özgü olması, insanın benzer uyarıları farklı düzeyde algılama ve karşılık verme yetisine sahip olmasıyla açıklanabilir. Aristoteles, insanı "politik hayvan" olarak nitelendirirken insanın toplumsal doğasını göz önünde bulundurmuş, düşünme ve bilme yoluyla, toplumu ve doğayı nasıl kendine göre değiştirebileceğini göstermiştir (Durant, 2003: 86; Wittrock, 1971:9).

Yaşamsal sürecin her aşamasında, bireyin gerçekleştirdiği etkinlikler sahip olduğu kişiliğin bir yansımasıdır. Mevcut, önceden belirlenmiş veya deneyim sonucunda doğru olarak kabul edilmiş kurallar, inançlar, gelenekler ve normların toplamı olan kültür, deneyim ya da yeni kazanımlarla birlikte kişiliği şekillendiren en önemli etkenlerden biridir. Zel (2001: 22-26) kişilik kavramını oluşturan beş ana faktörü;

- Kalıtım ve bedensel yapı,
- Sosyal faktörler ve aile etmeni,
- Sosyal yapı ve sosyal sınıf,

- Coğrafi ve fiziki faktörler ve
- Kitle iletişim araçları, şeklinde tanımlanmaktadır.

Sosyal faktör açısından değerlendirilen kişilik özellikleri; içe ve dışa dönüklük, sorumluluk sahibi olmak, uyumlu olmak, açık olmak, duygusal açıdan istikrarlı olmak şeklinde sıralanabilir. Bunların yanı sıra, günlük yaşamda karşılaşılan farklı düzey ve nitelikteki sorunlara gerçekçi çözümler üretebilmek de kişiliğin sosyal etkenler çerçevesinde değerlendirilen özellikleri arasındadır.

Latineden uyarlanmış bir sözcük olan “sosyal”; (socialis, socius) birliktelik, arkadaşlık, ortaklık anlamlarını içerir (Tomanbay, 2007: 9). Sosyal olma (toplumsallaşma / sosyalleşme); insanın içinde bulunduğu çevrenin düşünce, görüş, inanç, yaşayış biçimi ve normlarına uyum sağlayarak özümsemesi ve sosyal (toplumsal) bir varlık olarak bireyin, belirli değerlerini koruyarak ötekileşmesi demektir (Göksu, 2003: 44). Söz konusu ötekileşme, bireyin hayatta kalma mücadelesinde bir zorunluluk olan katılımın, bireyler arası etkileşime dayalı sonuçlarıdır. Bireyin, sosyal ağını genişletmesini sağlayan etkinliklere dâhil olma girişimi olarak da tanımlayabileceğimiz sosyalleşme; bireyin bir gruba ait olma gereksiniminin karşılık bulduğu süreçtir. İnsanın, toplumla uyumlu ve topluma yararlı olma amacını gerçekleştirirken iletişimde bulunduğu kişi ve gruplar, üye olduğu dernekler ve katıldığı sosyal etkinliklerin tamamı ise sosyal ortamı ifade eder (Akınoğlu, 2002: 23).

Sosyal olmayı bireyin topluma uyumlu olmasıyla özdeşleştiren Tomanbay (2007, s. 13), sözcüğün geniş bir gelişim sürecinden geçtiğine ve farklı anlamlar yüklendiğine dikkat çekmekte ve sosyal insanın genel özelliklerini ele alırken şu unsurlar üzerinde durmaktadır:

- Yaşam boyu öğrenen,
- Değişime ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayan,
- Sorun çözebilen,
- Geniş tabanlı meslek kültürü olan,
- Etkili iletişim kurabilen,
- Takım çalışması yapabilen,
- Girişimci, yeniliklere açık, dayanışmacı ve yardımsever,
- Uluslararası işbirliğine açık olan,
- Barış kültürüne sahip çıkan,

- Hayvanları ve doğayı seven,
- Sürdürülebilir iletişim kuran,
- Bilginin gücüne inanan ve kültüre değer veren (Tomanbay, 2007: 70-74) .

Sosyal birey olma olgusunu çeşitli yönleriyle ele alan Kağıtçıbaşı (1976: 246) ise sosyallikle ilgili süreçleri iki grupta toplamaktadır:

1. *Kişilik ya da benliğin gelişmesi*: Bu grup, bağımlılık, bağımsızlık, saldırganlık, ahlak gelişmesi, cinsiyet ile ilgili rollerin öğrenilmesi, başarı güdüsü gibi başlıkları kapsar.
2. *Bilişsel gelişme*: Öğrenme, zeka, düşünme ve algı gelişimi gibi konular bu grupta yer almaktadır.

Sosyal olma süreci kapsamında vurgulanan öğrenme, gelişme, düşünme, algılama gibi kavramlar temelde bilgiye ve bilgi ediniminin en etkin yolu olan okumaya dayalı etkinlikleri içermektedir. Okuma; yazılı bilgilerin kavranması, anlaşılması, anlamlandırılması ve yorumlanması süreci olarak adlandırılır (Cangil, 2010). Başka bir ifadeyle okuma; mevcut bilgi birikiminin üzerine çıkarak, kişinin kendini yenilemek amacıyla gerçekleştirdiği bilişsel ve dile dayalı bir mücadeledir (Ungan, 2008: 219). Bireyin okuma eylemini sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesi ise okuma alışkanlığı kavramıyla açıklanır (Yılmaz, 2004:116).

Göktürk'e göre (1989: 121), insanoğlunun bilgilenmesinde en etkili, en özgür ve en gelişmiş yol okumaktır. Okumak ve bu eylemin sürekli hale getirilmesi ile oluşan okuma alışkanlığı, sosyalleşme sürecinde bireyi tetikleyen en önemli etkenlerden biridir. Bundan yola çıkarak, okuyan bireyin, bilgi aracılığıyla önce kendine daha sonra başka bireylere ve dolayısıyla topluma ulaştığını, bu süreç sonunda ise sosyal birey olma yolunda birincil adımı attığını öne sürmek yanlış olmayacaktır.

Yılmaz (2004: 116), American Library Association'ın (ALA) önerdiği sıklıklardan yararlanarak okuma alışkanlığıyla ilgili şu düzeyleri belirlemiştir:

- *Zayıf Alışkanlık*: Yılda 1–5 kitap okuma,
- *Orta Düzey Alışkanlık*: Yılda 6–11 kitap okuma
- *Güçlü Alışkanlık*: Yılda 12 kitap ve daha fazla okuma

Bireyin günlük yaşamda karşılaştığı olayları; önyargıdan uzak, eleştirel ve çok yönlü bir bakış açısıyla değerlendirebilmesi; kendini, çevresini ve dünyayı doğru bir biçimde algılayıp, içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi, okuma alışkanlığı kazanmış olmasıyla doğrudan ilgilidir (Gömleksiz, 2004: 2) Okuma alışkanlığı bireyi, bireye ilişkin pek çok faktörsel okuma alışkanlığını etkilemektedir. Kültürel değerler, ekonomik durum, eğitim düzeyi, aile kurumu gibi çok sayıda etken, okuma eyleminin sürekli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi üzerinde pekiştirici ya da köreltici bir rol oynayabilmektedir (Özçelebi ve Cebecioğlu, 1990: 43).

Bireyin ait olduğu toplum ve sahip olduğu koşulların, okuma etkinliğinin de aralarında bulunduğu pek çok etkinliği biçimlendiriyor olması; bununla birlikte okuyan bireyin toplumsallaşma sürecinde okumayanlara oranla daha yetkin olması, okuma ve sosyalleşme arasında güçlü bir ilişki bulunabileceğini düşündürmektedir. Bu düşünce odağında, “Sosyal insan mı çok okur yoksa çok okumak mı insanı sosyalleştirir?” sorularına yanıt bulmak amacıyla yapılan bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden betimleme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bireylerin okuma alışkanlığı ve sosyal kişilikleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını test etmeye yönelik veriler, sinema, tiyatro, opera ve konser gibi sosyal etkinliklere katılan bireylere uygulanan anket üzerinden elde edilmiştir. Araştırma kapsamında, aşağıda belirtilen salonlarda bulunan toplamda 1822 kişi arasından gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılmak isteyen bireylere ulaşılmıştır. Araştırma örnekleme;

- Ankara Cema AVM’de bulunan Cinemaximum 200 kişilik sinema salonunda sinemaya gelen 185 kişi arasından seçilen 25 kişi;
- Akün Tiyatrosu’nun 360 kişilik salonuna izleyici olarak gelen 200 kişi arasından seçilen 25 kişi;
- Devlet Opera ve Balesi 426 kişilik salonda izleyici olan 415 kişi arasından seçilen 25 kişi,
- ODTÜ Kongre Merkezi Kemal Kurdaş Salonu 836 kişilik salonda bulunan 500 izleyici arasından seçilen 25 kişi olmak üzere toplamda 100 kişiden oluşmaktadır.

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemesi frekans dağılımları ile belirlenmeye çalışılmıştır. Veriler özetlenirken çapraz tablolardan yararlanılmış ve değişkenler arası ilişkiler Ki-Kare testi ile analiz edilmiştir. Oluşturulan ikili tablolarda değişkenler arası ilişkinin istatistiksel

açından anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla söz konusu ilişkinin derecesini gösteren Phi değeri temel alınmıştır.

Önceki Çalışmalar

Okuma alışkanlığı ve bu alışkanlığı etkileyen nedenler, bilgi bilim başta olmak üzere, inceleme alanı insan olan pek çok disiplinin üzerinde önemle durduğu konular arasında yer almaktadır. Yılmaz (1993 ve 2004) okuma alışkanlığını etkileyen nedenleri bireysel ve toplumsal etkenler olmak üzere iki ana başlık altında toplar. Bireysel etkenler altında, çocukluk, gençlik ve yetişkinlik olmak üzere üç dönemin; aile, öğretmen ve arkadaş olmak üzere de üç grup etmenin etkili olduğunu belirtir (Yılmaz, 2004:116), toplumsal etkenleri ise kültürel, eğitimsel, ekonomik, kütüphaneler ve düşünce özgürlüğü ile sansür olmak üzere beş başlıkta ele alır (Yılmaz,1993: 48-49).

Okuma alışkanlığı üzerine yapılan çoğu araştırma, öğrenci ve öğretmen odaklı yaklaşımlar içerir. Okul öncesi dönemde çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmaya ilişkin temel etkenler (Çakmak ve Yılmaz, 2009), televizyon izleme ve bilgisayar kullanma gibi durumların öğrencilerin okuma alışkanlıkları üzerindeki etkileri (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007), üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıkları (Yılmaz, Korkut ve Köse, 2009; Odabaş ve Polat, 2008), ilköğretim öğretmenlerinin okuma alışkanlıkları (Yılmaz, 2002), okuma alışkanlığının öğretim yoluyla kazandırılması (Cangil,2010), öğrencilere oyun tekniği ile okuma alışkanlığı kazandırma (Öztemiz ve Önal, 2013), gibi çalışmalar bu durumu örneklendirmektedir.

Bazı araştırmacılar, sıralanan başka etmenlere ek olarak bireylerin okuma alışkanlığı ve sosyal kişilikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ileri sürmüştür. Yapılan bazı çalışmalarda, (Hallocks,1958; Malmquist, 1958; aktaran Mason ve diğerleri, 1978), okuma alışkanlığı olmayan bireylerin, çekingen, özgüveni olmayan, edilgen ve tutarsız kişilik özellikleri sergiledikleri öne sürülmektedir. İsviçre’de sosyal ve kültürel yaşamın sağlık üzerindeki etkilerini ölçen bir çalışmada (Bugren, Kanlaan ve Johanson, 1996), sosyal yönden aktif olan bireylerin aktif olmayanlara kıyasla daha uzun yaşadıkları sonucu elde edilmiştir. Sosyalleşme sürecini okuma açısından değerlendiren Preddy (2009) okuma eylemini, sosyalleşme ile bir bütün olarak ele almaktadır.

Okuma eylemini, bireyin sosyal yaşamı içinde üstlenmesi gereken görevler arasında ele alan Preddy (2009), sosyalleşmeyi çok yönlü bir fenomen olarak tanımlar. Sosyalleşmeyi, sosyo-ekonomik, kültürel koşullar, gelenek, töre ve kanunların etkisinde olma süreci olarak tanımlayan Kağıtçıbaşı (1976),

kültür ve kişiliğin birbirinden ayıramayacağına da vurgu yapmıştır. Davranış, değerler ve sosyal kişilik kavramlarına değinen Gilbert (1970), değerleri insan davranışına şekil kazandıran standartlar şeklinde tanımlamış ve toplumsal olmanın toplumun değer yargılarına uyumlu davranmaktan geçtiğini öne sürmüştür. Okuma ve okuma alışkanlığı üzerinde duran Ungan (2008), bireyin evrenselliğe ulaşma yolunda ortaya koyduğu çaba olarak değerlendirdiği okuma etkinliğini, kişisel gelişimin kaynağı olarak tanımlamıştır.

Göktürk (1989), okumanın kişisel gelişimde en etkin yol olduğunu savunurken, Gömleksiz (2004), bireyin sosyal çevresine uyum sağlamak ve yaşadığı dünyayı anlamak için okuma eylemini bir zorunluluk olarak görmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Özçelebi ve Cebecioğlu (1990), okuma etkinliğinin süreklilik kazanması ya da körelmesinde eğitim, aile, ekonomik durum gibi etmenlerin önemli rol oynadığına değinmiştir. Akınoğlu (2002), sosyal insan ve toplumsal değerlere uyum üzerinde durduğu çalışmasında, sosyalleşmeyi “bireyler arası dayanışma” olarak nitelendirmiştir. Sosyalleşme ve kültür ilişkisi üzerinde duran Göksu (2003), sosyal insan kavramını bireyin başka bireylerle kurduğu güçlü ilişkiler çerçevesinde değerlendirmiştir. Çalışmasında ağırlıklı olarak kişilik üzerinde duran Zel (2001), kişiliğin bireyin iç ve dış çevresiyle şekillenen zihinsel, ruhsal ve bedensel farklılıkların ürünü olarak yansıtmıştır. Sosyal olmayı bireyin içinde bulunduğu topluma uyumlu davranışları çerçevesinde ele alan Tomanbay (2007) çalışmasını, sosyal olarak nitelendirilen bir kişinin taşıdığı özellikler odağında gerçekleştirmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, sinema, tiyatro, opera ve konser izleyicilerinden ulaşılan 100 kişilik katılımcı grubun anket sorularına verdikleri yanıtlara dayalı bulgular ve bunlara bağlı yorumlara yer verilmiştir. Katılımcılara ilişkin demografik veriler şöyle özetlenebilir:

Ele alınan sosyal ortamlardan ankete katılanların % 54’ü kadın, % 46’sı erkektir. Bundan yola çıkarak, sinema, tiyatro, opera ve konser izleyicilerinden ankete katılan kadın sayısının daha fazla olduğu sonucuna ulaşmamız mümkündür. Katılımcıların % 47’si bekar, % 51’i evli, % 2’si ise boşanmıştır. Bu veriler ışığında, evli ve bekar katılımcı sayısının birbirine yakın olduğunu söylemek mümkündür. Eğitim düzeyiyle ilgili sıklıklar değerlendirildiğinde katılımcıların % 16’sı lisansüstü, % 77’sinin üniversite, % 7’si ise ortaöğretim mezunudur. Katılımcıların büyük çoğunluğu üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası (% 86) yaşamının büyük bölümünü Ankara’da geçirenlerden oluşurken, Ankara dışında bir şehirde

geçirenler %12, Ankara dışında bir beldede geçirenler ise % 2'lik bir orana sahiptir. Katılımcılardan, % 2'si 1000 TL'den az, % 18'i 1000-2000, % 48'i 2001-4000, % 32'si 4001 TL ve üzeri ailevi aylık gelir düzeyine sahiptir.

Araştırma için önemli olduğu düşünülen bazı sıklıklar aşağıda yer alan tablolar eşliğinde sunulmuştur:

Tablo 1. Sosyal etkinliklere katılma sıklığı

Etkinlik	2 Ayda bir kez	Ayda 1 kez veya daha az	Ayda 2 kez veya daha fazla	Toplam
Sinema	22	46	32	100
Tiyatro	38	33	29	100
Opera	58	21	21	100
Konser	57	30	13	100
Toplam	100	100	100	100

Tablo 1'deki verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu tiyatro (% 38), opera (% 58) ya da konsere (% 57) 2 ayda bir kez veya daha az sıklıkta gitmeyi tercih ederken, yarısına yakını ayda bir kez sinemaya (% 46) gitmektedir.

Tablo 2. Kitap okuma sıklığı

Kitap Okuma Sıklığı	Sayı	%
Hiç okumam	3	3
2 ayda 1 kitap veya daha az	24	24
Ayda 1 kitap	51	51
Ayda 2 kitap veya daha fazla	22	22
Toplam	100	100

Tablo 2'deki verilere göre katılımcıların yarısından fazlası (% 51) ayda 1 kitap okumakta, yalnızca % 3'ü hiç kitap okumadığını öne sürmektedir. Bundan yola çıkarak araştırmaya katılan sosyal insanların güçlü okuma alışkanlığına sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Tablo 3. Sosyal Bireylerin kitap okuma amaçları

<i>Kitap Okuma Amaçları</i>	Sayı	%
Ders amaçlı	6	6
Hoşlanma	41	41
Kişisel gelişim	28	28
Boş zamanları Değerlendirme	12	12
Meslek gereği	9	9
Diğer	4	4
Toplam	100	100

Tablo 3'deki veriler değerlendirildiğinde katılımcıların yarısına yakını (% 41) hoşlandığı için kitap okuduğunu ileri sürmektedir. Bununla birlikte katılımcıların yalnız % 4'ü bilgi düzeyleriyle ilgili eksikliklerini gidermek ve araştırma yapmak gibi diğer amaçlarla kitap okumaktadır.

Tablo 4. Tercih Edilen Kitap Türleri

<i>Kitap Türleri</i>	Sayı	%
Edebi eserler (roman ,öykü, şiir)	9	9
İlgi duyulan çeşitli konulardaki güncel kitaplar	83	83
Diğer	8	8
Toplam	100	100

Tablo 4'teki verilere göre katılımcıların tamamına yakını (% 83) ilgi duydukları çeşitli konulardaki (tarih, siyaset, ekonomi gibi) güncel kitapları okumaktadırlar. Bu durum kitap seçiminde kişisel ilginin büyük ölçüde etkili olduğunu da yansıtmaktadır.

Tablo 5. Sosyal Bireylerin Kitap Seçimi

<i>Kitap Seçimi</i>	Sayı	%
Kitap evinden	64	64
Gazetelerin kitap eklerinden	10	10
Tanıdıkların önerisiyle	21	21
İnternette	5	5
Toplam	100	100

Tablo 5'teki verilere göre katılımcıların yarısından fazlası (% 64) okuyacakları kitapları kitabeviden seçmektedirler. Sosyal insanların kitap seçim ve sağlama sürecinde erişimi daha kolay yollara başvurmak yerine kitabevlerine gidiyor olmaları tercih ettikleri kitapları dokunarak, temas ederek sağladıklarını ve daha çok seçeneği bir arada görebildikleri için daha fazla kitabı alma ve okuma şansına sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 6. Sosyal Bireylerin Okudukları Kitapları Elde Etme Yolları

<i>Kitap Elde Etme Yolları</i>	Sayı	%
Satın alarak	84	84
Kütüphaneden ödünç alarak	4	4
Tanıdıktan ödünç alarak	12	12
Toplam	100	100

Sosyal insanların tamamına yakını (% 84) okudukları kitabı satın alarak elde etmektedir (bkz. Tablo 6). Bu durum sosyal insanların okumak için belirli bir bütçe ayırdıklarının da göstergesidir.

Tablo 7. Sosyal İnsanların Kitap Okuma Zamanları

<i>Ne Zaman Kitap Okunduğu</i>	Sayı	%
Fırsat bulduğum zaman	60	60
Gece yatmadan önce	33	33
Hafta sonu tatilinde	5	5
Diğer tatillerde	2	2
Toplam	100	100

Tablo 7'deki verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (% 60) fırsat bulduğu zaman kitap okumayı tercih etmektedir. Buna karşılık, genel bir akım olan "tatillerde okuma" yaklaşımının yalnız % 2 oranında benimseniyor olması dikkat çekicidir.

Tablo 8. Sosyal Bireylerin Kitap Okuma Sıklıkları

<i>Kitap Okuma Sıklığı</i>	Sayı	%
Her gün düzenli	60	60
Birkaç günde bir	15	15
Düzensiz olarak	25	25
Toplam	100	100

Katılımcıların yarısından fazlası (% 60) kitap okuma eylemini “her gün düzenli” gerçekleştirmektedir. Buna karşılık “düzensiz okurum” yanıtı verenlerin oranı oldukça düşüktür (% 25). Bu durum katılımcıların daha çok “düzenli” olarak değerlendirilebilecek bir okuma eğilimine sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 9. Sosyal Bireylerin Kitap Okumaya Günde Ayırdıkları Süre

<i>Kitap Okumaya Ayrılan Süre</i>	Sayı	%
Hiç	3	3
Bir saatten az	27	27
1-2 saat	60	60
3-4 saat	7	7
Daha fazla	3	3
Toplam	100	100

Tablo 9'daki verilere göre katılımcıların çoğu (% 60) günde 1-2 saat okumaktadır. Hiç okumayanların (% 3) düşük olmasına karşın göz ardı edilmemesi gereken bir sonuçtur. Hem iş hayatını sürdürür hem özel ilgileri için günde 3-4 saatini okumaya ayıran katılımcı ile günde 4 saatten fazla okuyabilenlerin toplam sayısına bakıldığında ağırlıklı olarak emeklilerden oluştuğunu söyleyebiliriz. İş hayatın gündelik yoğunluğu kişilerin okumaya ayırdığı sürenin azalmasına neden olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 10.
Sosyal Bireylerin Yeterince Kitap Okuduklarını Düşünüp Düşünmemesi

<i>Yeterli Olup Olmadığı</i>	Sayı	%
Evet	15	15
Hayır	58	58
Kısmen	27	27
Toplam	100	100

Tablo 10'daki verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (% 58) yeterince kitap okumadığını düşünmektedir. Buna tezat olarak yalnızca % 15'i yeterli miktarda kitap okuduğunu öne sürmektedir.

Tablo 11. Sosyal Bireylerin Kitap Almak İçin Yaptıkları Aylık Harcama

<i>Yapılan Harcama</i>	Sayı	%
Hiç	3	3
50 TL'den az	48	48
51-100 TL	37	37
101 TL ve daha fazla	10	10
Toplam	100	100

Tablo 10'daki verilere göre katılımcıların yarısına yakını (% 48) kitap almak için ayda ortalama 51-100 TL harcamaktadır. Buna karşılık % 3'ü kitap almak için hiç harcama yapmadığını savunmaktadır.

Tablo 12. Sosyal Bireylerin Kütüphaneye Üye Olup Olmadıkları

<i>Kütüphaneye Üyelik</i>	Sayı	%
Evet	26	26
Hayır	74	74
Toplam	100	100

Tablo 12'deki verilere göre katılımcıların yarısından fazlası (% 74) herhangi bir kütüphaneye üye değildir. Bununla birlikte kütüphane üyeleri katılımcıların % 26'sı kadardır. Bu durum, kitap okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanımı arasında her zaman anlamlı bir ilişki olamayabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 13. Sosyal Bireylerin Kütüphaneye Gitme Sıklığı

<i>Kütüphaneye Gitme Sıklığı</i>	Sayı	%
Hiç gitmem	41	41
2 ayda 1 kez veya daha az	30	30
Ayda 1 kez	10	10
Ayda 2 kez veya daha fazla	9	9
Toplam	100	100

Ağırlıklı olarak yüksek mevkilerde çalışanlardan oluşan katılımcılarımız çalıştıkları iş yerlerinde birer kütüphane birimi olduğunu belirtmelerine karşın tablo 13'deki verilere göre katılımcıların az bir kısmı (% 9) ayda 2 kez veya daha fazla kütüphaneye gitmektedir. Hiç kütüphaneye gitmeyen kısımla (% 41) ilgili olarak İnternet'in etkisinden söz edilebilir.

Tablo 14. Sosyal Olmanın Okuma Alışkanlığını Nasıl Etkilediği

<i>Sosyal Olmanın Okuma Alışkanlığı Üzerine Etkisi</i>	Sayı	%
Destekliyor	59	59
Engelliyor	12	12
Herhangi bir etkisi olmuyor	29	29
Toplam	100	100

Tablo 14'teki verilere göre katılımcıların yarısından fazlası (% 59) sosyal olmanın okuma alışkanlığını desteklediğini düşünüyor. Bu durum okuma alışkanlığı ediniminde ve geliştirme sürecinde, sosyal faaliyetlerin olumlu bir etki yarattığını düşündürmektedir.

Tablo 15. Okuma Alışkanlığının Sosyal Olmayı Nasıl Etkilediği

<i>Okuma Alışkanlığının Sosyal Olma Üzerine Etkisi</i>	Sayı	%
Destekliyor	63	63
Engelliyor	2	2
Herhangi bir etkisi olmuyor	35	35
Toplam	100	100

Tablo 15'teki verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (% 63) okuma alışkanlığının sosyal kişiliği desteklediğini düşünüyor. Bulgudan hareketle, okuyan insanın daha sosyal bir kişiliğe sahip olma eğiliminde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 16.
Araştırmada Belirleyici Rol Üstlenen Değişkenlerin
Karşılaştırmalı Analizi

Karşılaştırılan değişkenler	n	sd	Ki-kare X ²	Phi	P (anlamlılık)
Sosyal kişiliğin okuma alışkanlığı üzerine etkisi ile okuma alışkanlığının sosyal kişilik üzerine etkisi	100	4	27,207	0,522	0,000
Kitap okuma sıklığı ve sinemaya gitme sıklığı	100	4	7,071	0,266	0,132
Kitap okuma sıklığı ve tiyatroya gitme sıklığı	100	4	9,033	0,301	0,060
Kitap okuma sıklığı ve operaya gitme sıklığı	100	4	8,307	0,288	0,081
Kitap okuma sıklığı ve konsere gitme sıklığı	100	4	4,925	0,222	0,295
Kitap okuma sıklığı ve meslek	100	56	61,829	0,787	0,275
Kitap almak için yapılan harcama ve ailenin aylık gelir düzeyi	100	9	25,783	0,513	0,002
Kitap okumaya ayrılan süre ve meslek	100	112	106,880	1,034	0,619
Kütüphaneye üye olmak ve meslek	100	28	42,212	0,650	0,041
Kitap türü ve meslek	100	112	174,998	1,323	0,000
Kitap okuma sıklığı ve yeterince kitap okuduğunu düşünme	100	4	14,416	0,38	0,006

Karşılaştırmalı istatistikler incelendiğinde; sosyal kişiliğin okuma alışkanlığı üzerine etkisiyle, okuma alışkanlığının bireyin sosyal olması üzerine etkisi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir ($\chi^2(4)= 27,207$, $p = ,000$) Değişkenler arasındaki ilişkinin derecesi ($\phi=0,522$) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Karşılaştırmalı analiz sonucuna göre birbirini etkileyen bu iki durum, sosyal insanın daha çok okuduğunu ve çok okumanın da insanı sosyalleştirdiğini düşündürmektedir.

Yukarıdaki tabloya göre, sosyal insanların kitap almak için yaptıkları harcama ile ailelerinin aylık geliri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır

($\chi^2(9)= 25,783$, $p = ,002$, $\phi=0,513$). Bu sonuçtan yola çıkarak, gelir durumu daha yüksek olan ailelerin kitap almak için yaptıkları harcama gelir düzeyi düşük olanlara göre daha fazladır demek yanlış olmayacaktır.

Tablodaki verilere göre, kütüphaneye üye olmak ve meslek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2(28)= 42,212$, $p = ,041$, $\phi=0,650$). Bu durum, kütüphane üyeliğinin sosyal insanların mesleklerine göre değişkenlik gösterdiğini düşündürmektedir.

Tabloya göre okumak için tercih edilen kitap türü ile meslek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2(112)= 174,998$, $p = 0,000$). Değişkenler arasındaki ilişkinin derecesi ($\phi=1,323$) bu anlamı desteklemektedir. Bu durum, tercih edilen kitap türünün sosyal insanların mesleklerine göre farklılık gösterdiğini yansıtmaktadır.

Yine tabloya göre, sosyal insanların kitap okuma sıklığı ile yeterince kitap okuduklarını düşünmeleri arasında da istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($\chi^2(4)= 14,416$, $p = ,006$, $\phi=0,38$). Bundan hareketle sosyal insanların yeterince kitap okuduklarını düşünme durumları katılımcıların düzenli veya düzensiz kitap okuma durumuna göre farklılık göstermektedir, denilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Sosyallik, parçası olduğu toplumun kültürüne ve kültürel etkinliklerine katkıda bulunmaya eğilimli bir kişiliği yansıtmaktadır. Sinema, tiyatro, opera, bale, konser ve spor müsabakası gibi toplumsal etkinliklere katılım, genel bir varsayımla ekonomik açıdan yeterli olmanın yanı sıra söz konusu etkinliklere katılım bilincinin de olgunlaşmış olmasını gerektirir. Entelektüel gelişimi tetikleyerek bireyde kültürel ve sorgulayıcı bir arka plan oluşturan, buna paralel olarak özgüven düzeyini ve katılımcı birey anlayışını güçlendiren okuma alışkanlığı; yapılan bu çalışmada sosyal kişilikle ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

Araştırma sonrasında elde edilen bulgular ışığında sosyal insan ve okuma alışkanlığı arasındaki ilişkiyi şöyle ifade etmek mümkündür:

- Araştırmaya katılan sosyal kişiler, sosyal kişiliğin okuma alışkanlığını desteklediğini ve benzer şekilde okuma alışkanlığının da bireyi sosyal olmaya yönlendirdiğini savunmaktadırlar.

- Katılımcıların yarısından fazlasının ayda bir kitap okuduğu sonucundan yola çıkarak sosyal insanların güçlü okuma alışkanlığına sahip olduğunu söylemek mümkündür.
- Katılımcıların en çok ilgi gösterdikleri ve tercih ettikleri konular arasında tarih, siyaset, ekonomi gibi konular yer almaktadır. Ağırlıklı olarak ilgi duyulan konular, aynı zamanda bu gruptaki bireylerin yüksek toplumsal duyarlılığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Buna ek olarak, sosyal kişilik özelliği taşıyan bireyler okuyacakları kitabı en çok kitabevlerinden seçmektedirler. Bu tercih, sosyal kişiliğin yansıması olarak “sürekli sosyalleşme girişimi” olarak da düşünülebilir.
- Sosyal insanlar çoğu düzenli olarak okumakta ve kitap okumak için her gün 1-2 saatlerini ayırmaktadırlar. Buna rağmen katılımcıların büyük çoğunluğu “yeterince” okumadığını savunmaktadır. Bu durum, sosyal insanların genel kabul görmüş sıklıklara göre “çok okuyan” grupta olmalarına rağmen kendilerini yeterli görmediklerini ve daha çok okuma çabasında olduklarını yansıtmaktadır. Bundan yola çıkarak “sosyal bireylerin düşünsel yetenekleri güçlendikçe, kişisel yetersizlik biçiminde yansıtılan ussal alçak gönüllükleri artar” yorumuna ulaşmak mümkündür.
- Katılımcıların kütüphaneye üye olma etkinlikleri ile meslekleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır. En çok kütüphane üyesi olan meslek sahipleri; öğrenciler, mühendisler, öğretmenler ve hekimlerdir. Kütüphaneye en az üye olanlar ise iş adamları, işletmeciler ve bankacılar.

Mesleklerin doğası ve işleyişleri göz önünde bulundurulduğunda, öğrenci konumunda bulunanlar dışında mühendislik, öğretmenlik ve hekimlik mesleklerine üye bireylerin sosyalleşme etkinliği olarak kütüphaneye gitme ya da üye olma eğilimine daha yatkın oldukları gözlemlenmiştir.

- Bulgular; tercih edilen kitap türü ve meslek arasında da anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu işaret etmektedir. Öğretmenler ve işletmeciler daha çok edebi eserleri okumayı tercih ederken, hekimler, mühendisler, yöneticiler, bankacılar ve işadamları ilgi duydukları çeşitli konulardaki (tarih, siyaset, ekonomi vb.) eserleri okumaktadır.
- Katılımcıların aylık geliri ile kitap almaya ayırdıkları bütçe birbiriyle ilişkilidir. Gelir düzeyi yüksek olanlar okumak için daha çok harcama yapmaktadırlar.

Sonuç olarak, sosyal kişilik ya da sosyal birey deyiimiyle açıklanan kişiler güçlü okuma alışkanlığına sahip, okudukça sosyalleşen ve sosyalliği okuma eylemini pekiştiren toplumsal bir grubu ifade etmektedir. Okuma eylemi, yeme içme gibi temel bir gereksinim, zihnin ve ruhun gıdasıdır, denilebilir. Günümüzde okumaya ve bilgiye harcama yapmak, akıllıca bir yatırım olarak görülmelidir. Bilgi teknolojileri sayesinde bilgi sağlamanın uygun, hatta bazen ücretsiz yollarla olanaklı hale geldiği düşünüldüğünde, okumak için harcama yapmak; daha çok bilgi ve bilginin bulunduğu birincil ortamlardan kitabın değerini bilen bireylere özgü bir tutumdur. Bu durum sosyal bireylerin toplumsal duyarlılıkları yüksek ve bilinçli kimseler oldukları gerçeğini bir kez daha hatırlatmaktadır. Elde edilen bu sonuçlar “Sosyal birey mi çok okur? Çok okuyan birey mi daha sosyal olur?” sorusunun da yanıtı niteliğindedir.

Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

- Sosyal kişiliğin okuma alışkanlığını doğrudan etkileyen bir olgu olması gerçeği temelinde düşünüldüğünde her düzeydeki ulusal eğitim sistemi, özellikle de ilk ve orta öğretim sistemi öğrencilerin sosyal kişilik kazanmaları için olanaklar yaratmalı, onları bu konuda desteklemeli ve teşvik etmelidir. Sosyal kişiliğin birey yaşamının erken dönemlerinde kazanıldığı unutulmamalıdır.
- Okuma alışkanlığı ile kütüphane kullanımı arasındaki klasik ilişki göz önüne alındığında kütüphanelerin de düzenleyeceği çeşitli yaratıcı etkinlikler aracılığıyla kullanıcılarına sosyal kişilik kazandırma ve böylece onların okuma alışkanlıklarını güçlendirme yönünde çaba harcaması gerekmektedir.
- Medyada sosyal yönden etkin popüler kişilerin okuma alışkanlıklarını öne çıkaracak kamu reklamları yaygınlaştırılmalıdır. Toplumda okuma alışkanlığının sosyal kişiliğin bir parçası olduğu anlayışı yerleştirilmeye çalışılmalıdır.
- Sosyal etkinliklere katılan bireylerin okuma alışkanlıklarını güçlendirmeye yönelik teşvik edici girişimlerde bulunmak bilgi profesyonelleri için kaçınılmazdır. Bundan yola çıkarak, güçlü okuma alışkanlığına sahip kimselerin toplumda yaygınlaşması, kitap ve kütüphane kullanma alışkanlıklarının geliştirilmesi için özel gün ve haftalar dışında da faaliyetlerde bulunulması fayda sağlayıcı olabilir.

- En çok okunan kitaplara ilişkin bilgilerin sosyal etkinliklere ev sahipliği yapan kurum panolarında yer alması, sosyal insanların popüler kaynaklar hakkında fikir edinmesine katkı sağlayabilir.
- Sosyal bireylerce tercih edilen kitap türlerinin yaygın olduğu sergi, fuar gibi etkinlikler düzenlenebilir.
- Her bir kurumda birer kütüphane kurularak günlük dinlenme saatleri, öğle tatilleri, hafta sonları gibi boş zaman aralıklarında kitap okumayı teşvik edecek girişimlerde bulunulabilir.
- Sosyal bireylerin insanlar arası etkileşime açık olma özellikleri dikkate alınarak, onlara yönelik özel kitap tanıtım broşürleri yayınlanabilir.
- Kütüphaneler belirli aralıklarla sosyal insanların okumak istedikleri kitapları anket, görüşme, vb. yollarla saptamalı, talepleri karşılayacak yayınların sağlanmasıyla ilgili gereklilikleri yerine getirmelidir.

Bir toplumdaki bireylerin sosyalleştikçe daha çok kitap okuyacakları ve daha çok okudukça sosyal bireyler olacakları unutulmamalı, bu ilişkiyi güçlendirecek bireysel ve toplumsal destekler yaratılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akinoğlu, O. (2002). *Eğitim ve sosyalleşme açısından internet kullanımı (İstanbul örneği)*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya

Aksaçoğlu, A. G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21 (1). 3-28.

Bugren, L.O., Konlaan, B.B. ve Johanson, S.E. (1996). Attendance at cultural events, reading books or periodicals, and making music or singing in a choir as determinants for survival: Swedish interview survey of living conditions. *BMJ*, 313, 1577-1580. 20 Mart 2010 tarihinde EbscoHost veritabanından erişildi.

Cangil, B.E. (2010). *Okumayı öğretmek*. 15 Nisan 2010 tarihinde www.binnureriskoncangil.com/Okumayi-Ogretmek-Almanca-Ogretmen-

Adayi-Gençlerin-Okuma-ve-Kutuphane-Kullanma-Aliskanliklari.doc adresinden erişildi.

Çakmak, T. ve Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 489-509.

Durant, W. (2003). *Felsefenin öyküsü*. 2.bs. (E.Gürol, Çev.). İstanbul: İz yayıncılık

Gilbert, G.M. (1970). *Personality dynamics: a biosocial approach*. New York: Harper & Row.

Göksu, T. (2003). *Toplumsal psikoloji*. Y.y.: Emniyet Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı.

Göktürk, A. (1989). *Sözün Ötesi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

170

Gömlüksiz, M.N. (2004). Geleceğin Öğretmenlerinin Kitap Okumaya İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), Haziran, 2004. 10 Nisan 2010 tarihinde <http://efdergi.yyu.edu.tr> adresinden erişildi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1976). *İnsan ve insanlar: sosyal psikolojiye giriş*. Ankara: Evrim Yayınevi.

Mason,G. E.; Myers, S. D. ve Callaway,B. (1978). Reading improvement programs in senior colleges and universities. *Literacy research and instruction*, 17(3), 184-189. 10 Şubat 2010 tarihinde İformaworld veritabanından erişildi.

Odabaş, H. Odabaş, Z.Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465

Özçelebi, O. S. ve Cebecioğlu, N. S. (1990).*Okuma alışkanlığı ve Türkiye: Türkiye'de okuma sorunu, nedenleri ve çözüm yolları*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

- Öztemiz, S. ve Önal, İ. (2013). İlkokul öğrencilerinin okuma alışkanlığı kazanmasına yönelik öğretmen görüşleri: Ankara Beytepe İlkokulu Örneği. *Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 70-84.
- Preddy, L. (2009). Social reading: Promoting reading in the millennial learner. *School Library Media Activities Monthly*, XXV (5), 22-26. 20 Şubat 2010 tarihinde EbscoHost veritabanında erişildi.
- Tomanbay, İ. (2007). *Sosyal olmak*. Ankara: Sabev.
- Ungan, S. (2008). Okuma alışkanlığımızın kültürel altyapısı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 218-228
- Wittroch, M. C. (1971). *Social development and personality*. New York: John Wiley & Sons
- Yılmaz, B. (1993). Okuma alışkanlığında halk kütüphanelerinin rolü. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yılmaz, B. (2002). Ankara'daki ilköğretim öğretmenlerinin okuma ve halk kütüphanesi kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 16 (4),
- Yılmaz, B. Korkut, Ş. ve Köse, E. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 489-509.
- Yılmaz, B.(2004). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 5-136.
- Zel, U. (2001). *Kişilik ve liderlik: evrensel boyutlarıyla yönetsel açıdan araştırmalar, teoriler ve yorumlar*. Ankara: Seçkin.